

УДК 658.511.3

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/4-83-9>

Скляр Є. В.

Раду В. В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В ДОВГОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

В сучасних умовах господарювання перед усіма суб'єктами господарювання стоїть завдання забезпечити стабільність діяльності та досягнення поставлених цілей. Цей момент зумовлює об'єктивну потребу безперервного дотримання необхідного рівня фінансової безпеки підприємства, який залежить від того, наскільки ефективно топ-менеджмент компанії спроможний запобігти ймовірних загроз та ліквідувати наслідки негативних впливів зовнішнього й внутрішнього середовища. Актуальність наукового дослідження зумовлюється необхідністю стратегічного управління фінансовою безпекою підприємства та можливістю його гнучкої адаптації до мінливого середовища. У статті представлено універсальну поетапну послідовність формування стратегії, надано коротку характеристику кожного етапу з оглядом можливостей та проблем розроблення. Пріоритетними елементами стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства визначено вибір фінансових інтересів; оцінювання сили впливу екзогенних та ендогенних факторів; обов'язкову наявність стратегічних альтернатив.

Ключові слова: фінансова безпека, підприємство, стратегія забезпечення фінансової безпеки, суб'єкт господарювання, економічна безпека підприємства, ризики.

Постановка проблеми. Швидкість поширення та впливу кризових тенденцій в економічній системі держави, обмеженість методів захисту від негативних чинників з боку підприємницької ланки вказують на послаблену стійкість підприємств до стрімких змін середовища. Низький рівень фінансової стійкості унеможливує прогнозування розвитку підприємства не тільки на довгострокову перспективу, але й на короткий період. Відповідно, виникає потреба зміцнення фінансової безпеки компанії шляхом розроблення стратегії її забезпечення. Стратегія забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання створюється на основі концепції його розвитку та містить пріоритетні цілі, головні функції забезпечення безпеки, шляхи та способи їх досягнення й подальшого контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення фінансової безпеки у стратегічному контексті досліджували світові та вітчизняні науковці. Зокрема, поняття фінансової безпеки через окремі елементи (безпека, стійкість, інтерес чи ризик) розглядали І.О. Бланк [2], А.В. Козаченко [5], А.Н. Ляшенко [5], В.П. Пономарьов [5]. Складові частини фінансової безпеки детально дослідили Н.М. Гаркуша [4] та Є.В. Скляр [9].

Проте останній момент (стратегічний підхід) щодо забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання все рідше стає об'єктом дослідження. Це аргументується тим, що в умовах політичної та економічної криз побудова будь-якої стратегії на довший термін, ніж 3 роки, є неефективною.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Головним завданням дослідження є розгляд стратегічності фінансової безпеки. Відповідно, необхідно дослідити такі аспекти:

- поетапність побудови фінансової стратегії;
- відповідність певних видів стратегії забезпечення фінансової безпеки певним рівням стійкості підприємства та стадії життєвого циклу.

Мета статті. Головною метою роботи є розгляд теоретичної бази стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства, рекомендацій щодо її побудови та реалізації.

Виклад основного матеріалу. Процес управління фінансовою безпекою підприємства сьогодні

гальмується відсутністю універсального узгодженого погляду щодо трактування сутності цього поняття. Науковці розглядають це питання з різних боків, тому необхідно перш за все систематизувати наявні визначення (табл. 1).

Відповідно, фінансова безпека суб'єктів господарювання вважається важливим елементом економічної безпеки, оскільки саме вона демонструє здатність підприємства здійснювати фінансово-господарську діяльність ефективно й стабільно протягом певного періоду часу шляхом вжиття системи пов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, які спрямовані на оптимізацію використання фінансових ресурсів, забезпечення належного їх рівня та нівелювання впливу ризиків внутрішнього й зовнішнього середовища.

Дискусійним питанням у контексті управління фінансовою безпекою підприємства є визначення складових частин механізму. Більш масштабним видається підхід, за якого до механізму управління фінансовою безпекою належать такі складові частини, як економічні закономірності; цілі й завдання управління; функції управління; організаційна структура; принципи; методи; ресурси; техніка й технологія управління; критерії оцінювання ефективності системи управління (рис. 1).

Фінансову стратегію підприємства І.О. Бланк визначає як «один з важливіших видів функціональної стратегії підприємства, котрий забезпечує усі основні напрями розвитку його фінансової діяльності і фінансових відносин шляхом формування довгострокових фінансових цілей, вибору найбільш ефективних шляхів їхнього досягнення, адекватного коригування напрямів формування і використання фінансових ресурсів під час зміни умов зовнішнього середовища» [2].

Актуальність розроблення стратегії забезпечення фінансової безпеки обумовлюється такими чинниками:

- висока інтенсивність зміни екзогенних факторів;
- постійний перехід до нової стадії життєвого циклу;
- кардинальні зміни в операційній діяльності через відкриття/закриття можливостей для розгорнення діяльності.

Таблиця 1

Визначення поняття «фінансова безпека» в економічній літературі

№	Науковці	Трактування
1	Н.В. Алексєєнко	Певна діяльність, спрямована на забезпечення позитивної динаміки основних показників фінансового стану та фінансових результатів.
2	Г.М. Азаренкова	Стабільна, динамічна система, що забезпечує суб'єкт господарювання необхідним обсягом фінансових ресурсів задля попередження негативного впливу внутрішніх і зовнішніх, потенційних та вже наявних ризиків і загроз для досягнення місії, стратегічних цілей суб'єкта господарювання; стан найбільш ефективного та раціонального використання наявних ресурсів організації, за якого воно має значення якісних та кількісних фінансових показників на рівні, який забезпечує розвиток організації.
3	І.О. Бланк	Кількісно та якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характеру.
4	О.А. Кириченко	Діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз задля забезпечення стабільного розвитку підприємництва й зростання його власного капіталу в поточній та стратегічній перспективах.
5	Р.С. Папехин	Здатність підприємства самостійно розробляти й проводити фінансову стратегію відповідно до цілей загальної корпоративної стратегії в умовах невизначеного та конкурентного середовища.
6	В.К. Сенчагов	Створення таких умов функціонування фінансової системи, за яких, по-перше, гранично мала можливість переспрямування фінансових потоків до не закріплених законодавчими нормативними актами сфери їх використання, по-друге, до мінімуму знижено можливість явного зловживання фінансовими коштами.
7	І.В. Чібісова, Є.М. Івашина	Складова частина економічної безпеки підприємства, яка полягає в наявності такого його фінансового стану, який характеризується збалансованістю та якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; спрямованістю на ефективний розвиток.

Джерело: розроблено авторами на основі [1, с. 61; 3, с. 56]

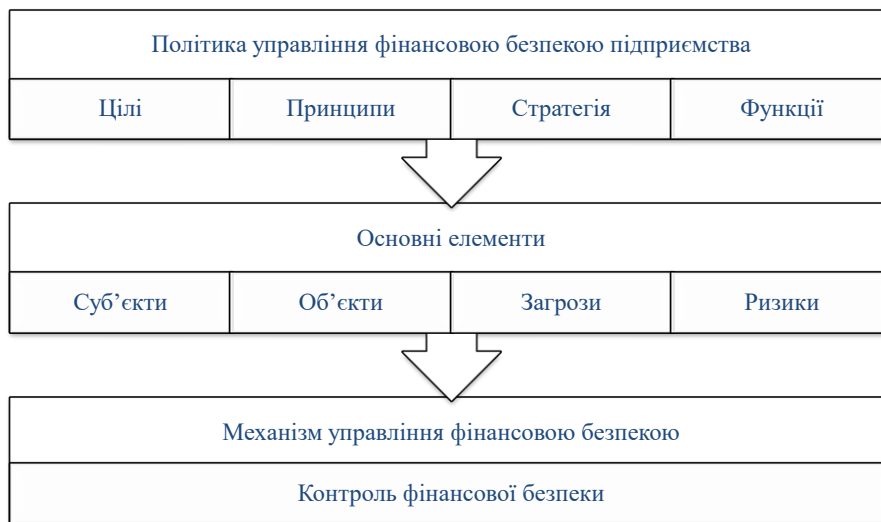

Рис. 1. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [7]

Рис. 2. Послідовність розроблення стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства

Джерело: розроблено авторами на основі [7]

Стратегії забезпечення фінансової безпеки залежно від її рівня

№	Рівень фінансової безпеки	Характеристика рівня фінансової безпеки	Стратегія	Характеристика стратегії
1	Абсолютний	Забезпечується повна реалізація фінансових інтересів, місії та завдань.	Стратегія зростання	Передбачає збереження досягнутого рівня фінансової безпеки, контроль за результатами діяльності.
2	Нормальний	Прибутковість з послабленням одного, декількох компонентів фінансової безпеки.	Вибірково-посилюча стратегія	Спрямована на вжиття заходів посилення одного зі структурних елементів фінансової безпеки.
3	Передкризовий	Діяльність підприємства неспроможна забезпечити належні обсяги доходів.	Пристосувальна стратегія	Спрямована на вжиття заходів пристосування компонентів фінансової безпеки до змін зовнішнього середовища.
4	Кризовий	Рівень є недостатнім одразу за декількома компонентами.	Трансформаційна стратегія	Передбачає проведення змін, які стосуються напрямів діяльності (за видами операцій), трансформації ринку.
5	Небезпечний	Найвища ймовірність банкрутства та ліквідації.	Комплексно-забезпечувальна стратегія	Спрямована на вжиття заходів, спрямованих на досягнення бажаного рівня фінансової безпеки.

Джерело: розроблено авторами на основі [6, с. 75]

Відповідно, щоб ефективно координуватись у таких умовах, необхідна чітко окреслена стратегічна орієнтація, тому місією стратегії фінансової безпеки підприємства є підтримка достатньої фінансової спроможності розвитку суб'єкта підприємництва, зростання його вартості, збільшення прибутків і пропорційне зменшення витрат.

Алгоритм розроблення та впровадження стратегії фінансової безпеки включає такі етапи (рис. 2).

Місія та цілі управління здебільшого орієнтуються на пріоритетні фінансові інтереси. До них належать:

- 1) максимізація прибутку;
- 2) зростання ринкової вартості підприємства;
- 3) забезпечення основним та оборотним капіталом;
- 4) забезпечення інвестиціями.

Другий етап передбачає дослідження зовнішніх та внутрішніх чинників впливу на рівень фінансової безпеки. Стратегічний аналіз передбачає комплексне дослідження позитивних і негативних факторів, які можуть вплинути на економічне та фінансове становище підприємства в перспективі, а також шляхів досягнення стратегічних цілей підприємства. Для здійснення стратегічного аналізу стану фінансової безпеки підприємства використовують SWOT-аналіз, PEST-аналіз та SNW-аналіз, методи експертних оцінок, метод розроблення сценаріїв розвитку подій [5, с. 420].

На третьому етапі формується портфель стратегій забезпечення фінансової безпеки. Серед найбільш часто використовуваних стратегій виділяють такі (табл. 2).

Сформований стратегічний портфель зобов'язаний включати:

- сукупність заходів та діяльність з реалізації вибраних векторів підприємством задля стабільного функціонування фінансових відносин на підприємстві та між ним і його контрагентами;
- критерії розподілу компетенцій підприємства щодо забезпечення фінансової безпеки;
- модель діяльності щодо забезпечення фінансової безпеки.

Передостанній етап полягає в безпосередньому виборі стратегії з наведених альтернатив на основі здійснених досліджень щодо рівня фінансової безпеки.

Останній етап передбачає аналіз результатів впровадження стратегії, виявлення відхилень та коригування дій за необхідності для досягнення місії. Великого значення тут набуває контроль. Контроль реалізації стратегії може здійснюватися за допомогою збалансованої системи показників BSC (збалансована система показників), КРІ (ключові показники ефективності) [6, с. 76].

Необхідність поетапного розроблення стратегії фінансової безпеки обумовлена важливою роллю в забезпеченні:

- формування чіткого взаємозв'язку між стратегічним, поточним та оперативним управлінням;
- реального оцінювання фінансових можливостей підприємства;
- ефективного маневрування оборотними коштами та іншими фінансовими ресурсами;
- зниження негативного впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища;
- формування значень основних критеріальних оцінок тощо.

Формування стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємств в умовах мінливого економічного середовища є важливою умовою забезпечення їх існування.

Висновки і пропозиції. Таким чином, без фінансової безпеки жодне підприємство не здатне ефективно функціонувати. Місією стратегії має бути забезпечення сталості довгострокового розвитку суб'єкта господарювання. В умовах агресивних екзогенних та ендогенних факторів впливу доцільними заходами щодо забезпечення фінансової безпеки у стратегічному напрямі є посилення взаємної узгодженості елементів стратегії, деталізація нормативів та оціночних критеріїв.

Проте фінансову безпеку варто розглядати не тільки у стратегічному контексті, але й з боку грошових потоків. Глибший аналіз описуваного поняття через призму фінансових потоків та фінансового стану є об'єктом подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Алексеенко Н.В. Устойчивое развитие предприятия как фактор экономического роста. *Економіка і організація управління*. 2008. Вип. 3. С. 59–65
2. Бланк И.А. Концептуальные основы финансового менеджмента. Киев : Ника-Центр ; Эльга, 2003. 448 с.
3. Біломістний О.М., Лічко К.Г. Організаційне забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 1(26). С. 56–61.

4. Гаркуша Н.М. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті : навчальний посібник. Київ : Знання, 2011. 582 с.
5. Козаченко А.В., Пономарев В.П., Ляшенко А.Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : монография. Киев : Либра, 2003. 280 с.
6. Лісняк А.Є. Формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 22. Ч. 2. С. 71–77.
7. Пігуль Н.Г., Хомутенко А.В. Теоретичні основи фінансової безпеки підприємства та механізм управління нею. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2019. № 2. С. 80–87.
8. Скляр Є.В. Концептуальні основи забезпечення фінансової безпеки. *Молодий вчений*. 2019. Вип. 4(68). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/4/114.pdf> (дата звернення: 26.07.2020).
9. Скляр Є.В. Взаємозв'язок дебіторської та кредиторської заборгованості в контексті фінансової безпеки підприємств харчової промисловості. *Держава та регіони*. 2019. Вип. 2(107). URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/2_2019/24.pdf (дата звернення: 26.07.2020).

References:

1. Alekseenko N.V. (2008) Ustoichyvoe razvyyte predpriyatya kak faktor ekonomicheskogo rosta [Sustainable development of the enterprise as a factor of economic growth]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinni*, vol. 3, pp. 59–65.
2. Blank I.A. (2003) Konseptual'nye osnovy finansovogo menedzhmenta [Conceptual Foundations of Financial Management]. Kyiv: Nika-Centr. Jel'ga. (in Russian)
3. Bilomistnyi O.M., Lichko K.H. (2015) Orhanizatsiine zabezpechennia finansovoi bezpeky pidpriemstva [Organizational support of financial security of the enterprise]. *Stalyi rozvytok ekonomiky. Mizhnarodnyi nauko-vyrobnychiy zhurnal*, no. 1(26), pp. 56–61.
4. Harkusha N.M. (2011) *Modeli i metody pryiniattia rishen v analizi ta audyti* [Models and methods of decision making in analysis and audit]. Kyiv: Znannia. (in Russian)
5. Kozachenko A.V., Ponomarev V.P., Ljashenko A.N. (2003) Jekonomicheskaja bezopasnost' predpriyatija: sushhnost' i mehanizm obespechenija [Economic security of the enterprise: the essence and mechanism of ensuring]. Kyiv: Libra. (in Russian)
6. Lisniak A.Ie. (2018) Formuvannia stratehii zabezpechennia finansovoi bezpeky banku [Formation of a strategy to ensure the financial security of the bank]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 22, part 2, pp. 71–77.
7. Pihul N.H., Khomutenko A.V. (2019) Teoretychni osnovy finansovoi bezpeky pidpriemstva ta mekhanizm upravlinnia neiu [Theoretical foundations of financial security of the enterprise and the mechanism of its management]. *Visnyk SumDU. Seriya "Ekonomika"*, no. 2, pp. 80–87.
8. Skliar Y.V. (2019) Kontseptualni osnovy zabezpechennia finansovoi bezpeky [Conceptual foundations of financial security]. *Molodyi vchenyi*, no. 4(68). Available at: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/4/114.pdf> (accessed 26 July 2020).
9. Skliar Y.V. (2019) Vzaiemozviazok debitorskoj ta kredytorskoj zaborhovanosti v konteksti finansovoi bezpeky pidpriemstv kharchovoi promyslovosti [Relationship between receivables and payables in the context of financial security of food industry enterprises]. *Derzhava ta rehiony*, no. 2(107). Available at: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/2_2019/24.pdf (accessed 26 July 2020).

Скляр Е. В.

Раду В. В.

Черновецкий национальный университет имени Юрия Федьковича

ОСОБЕННОСТИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ДОЛГОСРОЧНУЮ ПЕРСПЕКТИВУ

Резюме

В современных условиях хозяйствования перед всеми субъектами хозяйствования стоит задание обеспечить стабильную деятельность и достижение поставленных целей. Этот момент обуславливает объективную потребность непрерывного соблюдения необходимого уровня финансовой безопасности предприятий, который зависит от того, насколько эффективно топ-менеджмент компании способен предотвратить вероятные угрозы и ликвидировать последствия негативных влияний внешней и внутренней среды. Актуальность научного исследования обуславливается необходимостью стратегического управления финансовой безопасности предприятия и возможностью его гибкой адаптации к меняющейся среде. В статье представлена универсальная поэтапная последовательность формирования стратегии, предоставлена краткая характеристика каждого этапа с обзором возможностей и проблем разработки. Приоритетными элементами стратегии обеспечения финансовой безопасности предприятия определены выбор финансовых интересов; оценивание силы влияния экзогенных и эндогенных факторов; обязательное наличие стратегических альтернатив.

Ключевые слова: финансовая безопасность, предприятие, стратегия обеспечения финансовой безопасности, субъект хозяйствования, экономическая безопасность предприятия, риски.

Skljar Yevheniya

Radu Vladyslav

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

FEATURES OF ENSURING THE FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE FOR THE LONG-TERM PERSPECTIVE

Summary

The long stay of the Ukrainian economy in a state of financial and economic crisis has led to the instability of the financial condition of the vast majority of enterprises, inefficient activities, which determined the low level of their financial security. The process of managing the financial security of the enterprise is hampered by the lack of a universal agreed view on the interpretation of the essence of this concept. Scholars are considering this issue from different angles (from key components of financial security to complex solutions). Financial security of economic entities is considered as an important element of economic security, because it demonstrates the ability of the company to carry out financial and economic activities efficiently and stably over a period of time, by applying a system of related diagnostic, instrumental and control measures of a financial nature, use of financial resources, ensuring their proper level and leveling the impact of internal and external risks. In general, any strategy is an element of the mechanism of the enterprise, the strategy of financial security of the enterprise is part of its financial mechanism. The strategy of financial security of the enterprise is based on the concept of its development, which should contain the priority goals and objectives of security, ways and methods of achieving them. The algorithm for developing and implementing a financial security strategy includes five stages. The mission and objectives of the management are mostly focused on priority financial interests. Therefore, the mission of the company's financial security strategy is to maintain sufficient financial capacity for the development of the business entity, increase its value, increase profits and proportionally reduce costs. The need for gradual development of a financial security strategy is due to the important role in ensuring: formation of a clear relationship between strategic, current and operational management; real assessment of the financial capabilities of the enterprise; effective maneuvering of working capital and other financial resources; reducing the negative impact of external and internal factors; formation of values of basic criteria, etc.

Keywords: financial security, enterprise, financial security strategy, business entity, economic security of the enterprise, risks.